

Севрук В. Ю. Використання прийомів візуалізації навчального матеріалу на уроках навчання грамоти. Актуальні проблеми початкової освіти : теорія і практика : збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (24 жовтня 2023 року) / за заг. ред. О. Гордієнко. Житомир, 2023. С. 61-64.

В. Ю. Севрук,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Підгурська В. Ю.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Використання прийомів візуалізації навчального матеріалу на уроках навчання грамоти

На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається стрімкий розвиток новітніх технологій. У свою чергу ці технології вимагають нових видів відтворення інформації, які стимулюватимуть краще осмислення навчального матеріалу. Сприймання навчального матеріалу відбувається у процесі спостереження за допомогою органів чуття.

Методисти наголошують, що краще сприймання учнями навчального матеріалу відбувається за умови його унаочнення. До наочних методів навчання відносимо й візуалізацію. Термін "візуалізація" походить від латинського "visualis" (зоровий). У психолого-педагогічній літературі немає єдиного погляду на трактування цього поняття. Так, дослідники С. Терещенко, І. Гафітуліна акцентують, що візуалізація – це процес подання даних у вигляді зображення, метою чого є максимальна зручність їх розуміння, надання зрозумілої форми об'єкту [6, с. 51]. Науковиця Г. Корицька вважає, що візуалізація – це прийоми і методи висвітлення інформації у зручному для зорового спостереження вигляді [3, с. 77]. Нам імponує визначення О. Бабич та О. Семеніхіна, які розглядають візуалізацію як процес унаочнення навчального матеріалу, що вимагає не тільки відтворення зорового образу, а і процес його конструювання [1, с. 51].

Проблему використання наочності під час навчання висвітлював ще Я. Коменський, в своєму ілюстрованому виданні "Світ чуттєвих речей у малюнках". У цій праці він пропонував використовувати наочність для кращого сприймання прочитаного. Ця книга була першим ілюстрованим виданням для виховання дітей молодшого шкільного віку, довгий час використовувалася як підручник для початкової школи та була популярною в навчальних закладах Європи.

Ще К. Ушинський вважав, що впровадження теорії повинно супроводжуватися наочністю, так як це найефективніший спосіб для розвитку логічного мислення. У 1861 році він видав працю "Дитячий світ", у якій говорить, що дитина повинна спостерігати предмет, який описує.

Педагог наголошував, що дитина має спостерігати за предметами в їх натуральній величині, так як вона мислить формами та образами. Тому доцільним буде використовувати всі наочні засоби, які будуть безпосередньо пов'язані з навчальним матеріалом [5].

Науковці О. Бабич та О. Семеніхіна наголошують, що не можна ототожнювати поняття "візуалізація" і "наочність". У своїх працях вони зазначають, що "візуалізація" передбачає процес створення зорового образу, тоді як "наочність" асоціюється зі сформованими образами [1, с. 47–52]. Ми погоджуємося з думкою, що візуалізація є більш узагальненим поняттям, аніж наочність, тому їх не варто ототожнювати.

Проблемою використання візуалізації займалися педагоги та психологи Г. Лейбніц, В. Оконь, Л. Виготський, Н. Морзе, А. Хуторський, Ю. Рамський, Н. Житеньова, Н. Манько, А. Вербицький, Е. Макарова, Є. Полякова, В. Беспалько, А. Брушлинський, В. Давидов, А. Соловий, Р. Краснова, Л. Чуксинова, С. Паламар та ін.

Психолог Д. Безуглий зазначає, що підтримка логічних операцій на всіх етапах навчальної діяльності є основною метою візуалізації. Дослідник дає таку класифікацію функцій візуалізації в розвитку фантазії дитини: пробудження певних почуттів; сприяння розвитку фантазії та уяви; виклик інтересу та відповідного ставлення до досліджуваного матеріалу. [2, с.7].

В молодшому шкільному віці в дітей переважає кліпове мислення. Кліпове мислення – це здатність дитини сприймати інформацію короткими кадрами, образами, які не пов'язані між собою. Це сприймання відбувається та змінюється настільки швидко, що дитина не встигає пов'язати те, що вона щойно побачила. Поглинута інформація дуже швидко змінюється на нову, тим часом як попередній образ вже забутий. Дітям, у яких переважає кліпове мислення, важко сприймати інформацію, вони мають знижений рівень здатності до аналізу, адже вони не можуть поєднати її в одне ціле та дійти висновку, тому що їхня увага постійно перемикається на щось інше, не фокусуючись на попередньому. Розвитком цього мислення може стати великий обсяг інформації, яку подає вчитель. Дитина мусить швидко та з напругою сприймати невідому для неї кількість інформації. Тому виникає потреба швидко перемикати свою увагу на щось інше, хоча попереднє не ввійшло до довготривалої пам'яті.

Слід зазначити, що в методиці візуалізація супроводжується словесними методами. Вони доповнюють один одного та допомагають вчителю подати інформацію в такому вигляді, який буде зручним для сприймання учнями. Важливо зазначити, що візуалізація не може існувати окремо від словесних методів сприймання інформації, так як це може стати наслідком скорочення мовних висловлювань.

Навчання грамоти – це інтегрований курс навчання в початковій школі. Під час вивчення курсу діти отримують ті уміння та навички, які потрібні для подальшого навчання та життя. Візуалізація на уроках навчання грамоти допомагає засвоювати навчальний матеріал цікаво.

У сучасній школі на уроках навчання грамоти широко використовуються прийоми візуалізації. Це і використання малюнків, відео, схем, моделей, які відображатимуть зміст навчального матеріалу. Візуалізація не тільки покращує сприймання інформації, але й сприяє розвитку уяви, пізнавальної діяльності, критичного та асоціативного мислення, засвоєнню навчального матеріалу, розширює коло образів для фантазування, підвищує інтерес до навчання.

Так, на уроках письма вчителів початкової освіти потрібно вміти поєднувати візуальну та словесну інформацію. Це в першу чергу уміння правильно зіставляти чітке зображення букв із їх поясненням.

Прийоми візуалізації можна використовувати на будь-якому етапі уроку: повторення вивченого матеріалу, перевірки домашнього завдання; пояснення нового матеріалу, закріплення; узагальнення вивченого матеріалу та під час виконання самостійних робіт.

Одним із прикладів використання візуалізації навчального матеріалу є театралізація. Цей прийом можна використовувати під час вивчення дитячих творів (вірші, байки, казки), для кращого засвоєння та відтворення прочитаного. Суть прийому в тому, що дитина за допомогою іграшки (або сама вживається в її роль) проживає ситуацію, що описана в творі, може з інтересом відтворити отриману інформацію у цікавій для неї формі. Театралізація розвиває в дітей комунікативні навички, підвищує мотивацію до навчання, залучає дитину до позитивної атмосфери навчання.

Серед прийомів візуалізації перевага на уроках навчання грамоти надається таким:

- *Буктрейлер* – це короткий відеоролик, який здатний зацікавити дітей читанням творів. Він складається з розповіді про певну книгу, але вона не повинна розкривати всього сюжету, тримаючи інтригу. Інтрига – головна частина цього методу. Завдяки їй відбувається підвищення зацікавленості учнів, мотивує їх до прочитання книги.

- *Флеш-карти* – це картки (на них розміщені ключові зображення чи фрази), які допомагають пригадати прочитаний твір учнями. Цей прийом сприяє розвитку асоціативного мислення.

- *Хмара слів*. Це візуальний добір та створення списку слів чи міток на одному головному зображенні. Таким чином стає можливо візуалізувати навчальну інформацію у зручній для дітей спосіб. Хмара слів допомагає дітям швидко запам'ятовувати матеріал та вчитися виділяти основні компоненти прочитаного.

Отже, візуалізація – це процес унаочнення навчального матеріалу, що вимагає не тільки відтворення зорового образу, а і процес його конструювання. Вона виражається через картинки, моделі, таблиці, ілюстрації, які можуть супроводжуватися словесним поясненням вчителя. Прийоми візуалізації на уроках навчання грамоти допомагають дитині підвищити інтерес до навчання, розвивати пам'ять, уяву, критичне та асоціативне мислення.

Список використаної літератури

1. Бабич О., Семеніхіна О. До питання про співвідношення понять наочність і візуалізація : *Фізико-математична освіта*. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. № 2 (3). С. 47–53.
2. Безуглий Д. Візуалізація як сучасна стратегія навчання : *Фізико-математична освіта*. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. № 1 (2). С. 5–11.
3. Корицька Г. Р. Візуалізація освітнього процесу в умовах розвитку цифрового суспільства. Запоріжжя: Запорізький обл. ін-т. післядип. пед. осв., 2018. С. 75–81.
4. Макнамара Ч. На божий образ. Ян Амос Коменський і перша дитяча ілюстрована книга. 2020. URL :<https://www.verbum.com.ua/01/2020/learning-to-read/komensky-gods-image/>
5. Неведомова Т. С. Короткий змістовий аналіз підручників К. Д. Ушинського "Дитячий світ" та "Рідне слово" : vseosvita URL :<https://vseosvita.ua/library/kоротkyi-zmistovnyi-analiz-pidruchnykyv-kd-ushynskoho-dytiachyi-svit-ta-ridne-slovo-565491.html>
6. Терещенко С. П., Гафіатуліна І. В. Візуалізація навчального процесу як шлях активізації пізнавальної діяльності слухачів : *Вісник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту*. Полтава: НМЦ ЦЗ та БДЖ Полтавської обл., 2017. № 27. С. 51–53.